

Punga paisu (PAIS018540) likvideerimise kavatsus

a) Paisu likvideerimise eesmärk

Punga paisu (PAIS018540) likvideerimise eesmärk on parandada kalade elupaiga- ja rändetingimusi Tartu maakonnas asuval Purtsi jõel (VEE1013100). Punga paisu likvideerimise tulemusel paranevad kalade rändetingimused ja jõe elupaigaline seisund.

Tegevuste kirjeldus: Punga pais on kavas täielikult likvideerida ning jõesäng paisust mõjutatud piirkonnas taastada, sh jõesängis olevad kivid laiali hajutada.

Asukoht: Punga pais asub Purtsi jõel, Elva vallas, Palamuste külas, Veschioja (17101:001:1954), Punga-Veski (17101:001:1929), Semperi (60801:002:0002) maaüksustel. Jõeni viib munitsipaalomandis pinnastee Kalde-Punga tee 6080014 (60801:001:0273).

Foto 1. Asendiplaan.

b) Ülevaade töödega mõjutatud alale jäävatest maaparandusehitistest, teedest ja muust infrastruktuurist

Paisust ca 15m põhja suunas möödub Suurekõrva-Punga tee (tee riiklik nr 6080015). Jõeni viib munitsipaalomandis pinnastee Kalde-Punga tee 6080014 (60801:001:0273). Tee katastriüksusele on üle jõe rajatud sild, mida on võimalik jala ületada. Sild on varisemisohlik, silla dekk on lagunened ning kandetalad mädanenud.

Vahetult Purtsi paisust allavoolu asuvad jõe kallastel maaparandussüsteemide reguleeriva võrgu alad 3101310020131 (PÕHU 69-15) ning 3101310020130 (Põhu-69-1).

Purtsi jõgi Punga paisust allavoolu kuni Kasumetsa teeni on riigi hallatav eesvool (3101310020000).

c) Ülevaade objektist ning paikvaatluse pildid

Purtsi jõgi algab Valgamaa põhjaosas asuvast Mägestiku külast ca 1,5 km edela pool, voolab ca 2,5 km pikkuselt Valgamaal, seejärel suundub Tartumaale, kus suubub Pikasilla lähedal paremalt kaldalt Väikesesse Emajõkke ca 2 km enne selle suuet Võrtsjärve. Purtsi jõgi on Väikese Emajõe alamjooksu suurim lisajõgi, mille pikkus on keskkonnaregistri järgi 36,7 km ja valgala 104,8 km². Jõe ülemjooks asub Otepää kõrgustikul, enamik keskjooksust Kagu-Eesti lavamaal ja alamjooks Väikese Emajõe orundis. Purtsi jõel on üks veekogum: Purtsi, 013100_1, mida on viimati seiratud 2013. aastal.

Purtsi jõel on tänapäeval ainus kaladele täielikult ületamatu inimtekkeline takistus Semperi talu juures asuv otstarbeta Punga pais (23,47 km suudmest), mis 2022. aastal läbi viidud uuringu¹ ajal paisutas vett 2,1 m. EELIS² andmetel on paisutuskõrgus 1,45 meetrit (inventariseeritud 2013.a). Kõrgele paisutustasemele vaatamata ei välju jõgi süngist ka tõkestusrajatisest vahetult ülesvoolu ning paisjärv sisuliselt puudub. Paisu säilinud betoonist ja kividest konstruktsioonid on varisemisohhtlikud. Vana maakividest veskihoone paikneb jõe vasakul kaldal, hoone on lagunenenud.

Foto 2. Punga pais, 4.07.2012 (Meelis Viirma, 2012).

¹ Järvekülg, R., Pihu, R., Pensa, L. jt. 2022. „Jõeforelli ja harjuse elupaikade ning asurkondade inventuur Võrtsjärve vesikonnas, Kunda ja Sauga jõe lisajõgedes ning Mustojas“. Tartu.

² EELIS (Eesti looduse infosüsteem). Keskkonnaagentuur (kasutatud 25.11.2024).

d) Eelhinnang, kuidas paisu likvideerimine võib mõjutada tulundusmetsa, eramaid, infrastruktuuri, kaitseväärtusi, ettevõtete tegevusi

Mõju tulundusmetsale: Mõju tulundusmetsale puudub.

Mõju eramaadele: Paisu likvideerimine mõjutab eelkõige Veskioja (17101:001:1954), Punga-Veski (17101:001:1929), Semperi (60801:002:0002) ning Kalde-Punga tee 6080014 (60801:001:0273) kinnistute omanikke, keda teavitatakse ja võetakse planeeritud tööde elluviimiseks vastavad kooskõlastused.

Mõju infrastruktuurile: Mõju maaparandussüsteemidele ja objekti piirkonnas olevatele teedele hinnatakse projekteerimistööde käigus ning tegevused kooskõlastatakse seotud ametkondadega.

Mõju kaitseväärtustele: Keskkonnaministri 1. juuli 2016. aasta määruse „Keskkonnaministri 15. juuni 2004. aasta määruse nr 73 „Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“ muutmine“ alusel on Purtsi jõgi Pästra oja suudmest suubumiseni Väikesesse Emajõkke Looduskaitseaduse § 51 alusel kaitstav lõhelaste elu- ja sigimispaijana (KLO3002564). Punga pais jääb sellele kaitsealusele lõigule ning ainsa täielikult ületamatu rändetakistusena jões ohustab Punga pais jõge kui lõhelaste elu- ja sigimispaika. Paisu likvideerimine parandab lõhelaste rändetingimusi ning jõge kui elupaika.

Purtsi jõe hoiuala (KLO2000109) hõlmab veekogul lõiku Anikoja suudmest kuni jõe suudmeni (ca 13,9 km). Hoiuala asub Punga paisust ca 10 km allavoolu. Hoiuala kaitse-eesmärk on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisa nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) – kaitse ning II lisa liikide võldase (*Cottus gobio*) ja paksukojalise jõekarbi (*Unio crassus*) elupaikade kaitse.

EELIS andmetel (kasutatud 25.11.2024) on Purtsi jõega seotud järgmiste kaitsealuste liikide leiukohad: hink, võldas, paksukojaline jõekarp ning rohe-vesihobu. Registreeritud leiukohad ei jää paisu likvideerimistööde mõjualasse.

Mõju ettevõtete tegevusele: Mõju ettevõtete tegevusele puudub.